

УКРАЇНА

(19) UA (11) 64435 (13) U
(51) МПК
C02F 1/70 (2006.01)ДЕРЖАВНА СЛУЖБА
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ
УКРАЇНИОПИС
ДО ПАТЕНТУ
НА КОРИСНУ МОДЕЛЬвидається під
відповідальність
власника
патенту

(54) УСТАТКУВАННЯ ДЛЯ УТИЛІЗАЦІЇ РОЗЧИНІВ ХІМІЧНОГО НІКЕЛЮВАННЯ

1

(21) u201103988

(22) 04.04.2011

(24) 10.11.2011

(46) 10.11.2011, Бюл. № 21, 2011 р.

(72) МЕНЧУК ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ, БАРАНОВ
ОЛЕКСАНДР ОПАНАСОВИЧ, КОСТЕНЮК КСЕНІЯ
ВІКТОРІВНА, ДРАГУНОВСЬКА ОЛЬГА ІЛЛІВНА,
МАЛЯРЧИК ІГОР ОЛЕГОВИЧ, МЕНЧУК КАТЕРИ-
НА МАКСИМІВНА, ГАЛКІН МИКОЛА БОРИСОВИЧ,
РАЙКО ІРИНА ВОЛОДИМИРІВНА(73) ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА(57) Устаткування для утилізації розчинів хімічного
нікелювання, що komponується з трьох ємностей,

2

розташованих одна над одною і поєднаних патру-
бками з кранами, при цьому в верхній ємності-
реакторі розташовані знімні сітчасті корзини з залі-
зною стружкой для висадження нікелю, в нижній
ємності знаходиться сорбційний фільтр, яке **відрі-**
зняється тим, що в середній ємності розташовано
біофільтр зі штамми бактерій *Aeromonas*
dechromatica KC-11a, *Pseudomonas* spp.,
Desulfovibrio desulfuricans, *Micrococcus*,
Mycobacterium spp., що акумулюють метали (ні-
кель, залізо та ін.) від води, а також утилізують
широкий спектр органічних забруднень.

Корисна модель належить до очистки проми-
слових стоків, зокрема до обладнань утилізації
відпрацьованих розчинів хімічного нікелювання, і
може використовуватись на невеликих гальваніч-
них ділянках, котрі не мають очисних споруд.

Відпрацьовані розчини хімічного нікелювання
містять до 5 г/л нікелю, в той час як гранично до-
пустима концентрація (ГДК) нікелю для стічних вод
менша 0,1 мг/л, тобто у 10000 разів менша, ніж у
відпрацьованих розчинах. Хоча об'єми цих
розчинів невеликі (кілька десятків літрів), але
змінюються вони майже кожен день із-за короткого
терміну праці (декілька годин), а зливання їх у
каналізацію може нанести значну шкоду навко-
лишньому середовищу.

Досягнутий рівень техніки в області переробки
відпрацьованих розчинів хімічного нікелювання
характеризується наступними прикладами.

Відомий спосіб очистки стічних вод від іонів
важких металів, зокрема, нікелю, шляхом введен-
ня лугу до рН більше 7,7, коли гідроксиди нікелю
випадають в осад [Гальванотехніка, спр. изд.
Аточин Ф. Ф. и др. М. Металлургия, 1987, с. 695].

Недоліком способу є те, що він практично не
застосовується для розчинів хімічного
нікелювання внаслідок наявності у ньому міцних
комплексуютьовачів, які стають на заваді утво-
ренню та випадку в осад гідрооксидів нікелю.

Відоме обладнання для деструктивної очистки
промислових стічних вод по авт. св. СРСР №
947079 МПК С 02 F 1/70, опубл. 30. 07. 1982 р.,

Бюл. № 28, яке містить корпус, пульсаційну каме-
ру, поєднану з пневматичною установкою, а сам
корпус заповнений залізною стружкой.

Недоліком відомого обладнання, у випадках
його застосування для утилізації розчинів
хімічного нікелювання, є неможливість зниження
концентрації нікелю в розчині до значень менших
ГДК, а також значне енергоспоживання
необхідного додаткового обладнання.

Відома установка утилізації розчинів хімічного
нікелювання (прототип) по Патенту України №
59565, МПК С 02 F 1/70, опубл. 15.09.2003 р., Бюл.
№ 9, яка містить корпус з трьома ємностями, роз-
ташованими одна над одною, котрі з'єднані між
собою патрубками з кранами. Верхня ємність за-
повнена залізною стружкой і містить електричний
нагрівач розчину, середня ємність містить елек-
троди для гальванічного висадження нікелю з роз-
чину, з'єднані з джерелом постійного струму, ниж-
ня ємність містить фільтр з піску і сорбційних
матеріалів.

Недоліком відомої установки є велике спожи-
вання електроенергії, що веде до значного подо-
рожчання процесу утилізації.

В основу корисної моделі поставлено задачу
утилізації розчинів хімічного нікелювання без
значних енерговитрат і до значень, значно менших
ГДК, що дасть можливість скидати відпрацьовані
розчини в каналізацію без нанесення шкоди нав-
колишньому середовищу.

(13) U
(11) 64435
(19) UA

Ця задача вирішується тим, що для утилізації розчинів хімічного нікелювання, що компонується з трьох ємностей, розташованих одна над одною і поєднаних патрубками з кранами, при цьому в верхній ємності-реакторі розташовані знімні сітчасті корзини з залізною стружкою для висадження нікелю, в нижній ємності знаходиться сорбційний фільтр, яке відрізняється тим, що в середній ємності розташовано біофільтр зі штамми бактерій *Aeromonas dechromatica* KC-11a, *Pseudomonas* spp., *Desulfovibrio desulfuricans*, *Micrococcus*, *Mycobacterium* spp., що акумулюють метали (нікель, залізо та ін.) від води, а також утилізують широкий спектр органічних забруднень.

На кресленні схематично відображено устаткування для утилізації відпрацьованих розчинів хімічного нікелювання в розрізі.

В корпусі 1 одна над одною розташовані три ємності: верхня 2, середня 3 і нижня 4, поєднані патрубками з кранами 5, 6. У верхній ємності, котра містить теплоізоляцію, розташовані корзини з металевої сітки 7, які заповнені залізною стружкою 8. Верхня ємність також споряджена патрубком для заливу відпрацьованих розчинів 9 і вентиляційним відсмоктувачем 10, що пов'язаний з витяжною вентиляцією. Температура розчину в верхній ємності контролюється по термометру 11. У середній ємності розташовано біофільтр 12. Як біологічний фільтр використовують насипний двохшаровий фільтр з завантаженням із кварцевого піску зернистістю 1,5 мм (нижній шар) і подрібненого кам'яного вугілля (верхній шар), у який внесено перемішуванням суспензовані клітини штамів бактерій.

Приклад.

Устаткування продуктивністю 20 л на добу виготовлено з нержавіючої сталі 12 × 18Н9Т містить 3 ємності по 25 л, з внутрішньою футерівкою з пластиною, термообробленою при 120 °С, протягом 1,5 години. У верхню ємність-реактор, що має сорочку з теплоізоляційного матеріалу,

встановлені корзини зі стружкою сталі Ст 3 товщиною 0,05 мм, площею 1,5 м². Корзини виготовлені з металевої сітки з вічком 10 × 10 мм.

Відпрацьований розчин
хімічного нікелювання складу, г/л:

нікель сірчаноокислий	4
гіпофосфіт натру	7
натр оцтовокислий	10
тіосечовина	0,002
фосфіти натру	30,

при рН 4,5, температурі 92 °С, заливали насосом у верхню ємність-реактор. У розчин через отвір в кришці додавали каустик до рН 6,5 і залишали остигати до ранку, тобто протягом 14-15 годин. У результаті висадження нікелю на залізній стружці концентрація його у розчині склала 0,1 г/л. Остиглий розчин зливали у середню ємність з біофільтром, де витримували при кімнатній температурі протягом 3 годин, після чого кількість нікелю зменшувалась до 2 мг/л. Потім розчин зливали у нижню ємність де він проходив через шар сорбційного матеріалу з активованого вугілля, іонообмінної смоли (катионіт марки КУ-2, товщина катионітної засипки - 30 см, площа поперечного перетину - 100 см²). Швидкість протікання розчину через сорбційні матеріали регулювалась зливним вентилем. 20 л розчину проходили через фільтр протягом 2 годин. Концентрація нікелю на виході понижувалась до 0,07 мг/л. Тобто устаткування дозволяє без застосування електричної і інших видів енергії довести концентрацію металів в відпрацьованих розчинах хімічного нікелювання до значень, менших ГДК для стічних вод, що дає змогу зливати їх у каналізацію.

Устаткування може бути необхідним для виробничих і експериментальних дільниць хімічного нікелювання на підприємствах, учбових та інших організаціях, де немає очисних споруд.

